

Obuhvat djelovanja Ureda za sprječavanje pranja novca

Mažar, Valentina

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:074150>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Pravni fakultet
Studijski centar za javnu upravu i javne financije

OBUHVAT DJELOVANJA UREDA ZA SPRJEČAVANJE PRANJA NOVCA

Završni rad

Autor:
Valentina Mažar

Mentor:
prof. dr. sc. Sonja Cindori

U Zagrebu, rujan 2024.

SADRŽAJ

<u>1. UVOD</u>	<u>1</u>
<u>2. PRANJE NOVCA</u>	<u>2</u>
<u>2.1. POVIJEST PRANJA NOVCA</u>	<u>2</u>
<u>2.2. FAZE PRANJA NOVCA</u>	<u>4</u>
<u>2.3. METODE PRANJA NOVCA</u>	<u>6</u>
<u>2.3.1. KAZNENA DJELA VISOKE PRIJETNJE OD PRANJA NOVCA</u>	<u>6</u>
<u>2.3.2. KAZNENA DJELA SREDNJE PRIJETNJE OD PRANJA NOVCA</u>	<u>7</u>
<u>2.3.3. KAZNENA DJELA NISKE PRIJETNJE OD PRANJA NOVCA</u>	<u>9</u>
<u>2.4. REGULATORNA TIJELA KOJA ISTRAŽUJU PRANJE NOVCA</u>	<u>10</u>

<u>3. SPRJEČAVANJE PRANJA NOVCA U REPUBLICI HRVATSKOJ PUTEM UREDA ZA SPRJEČAVANJE PRANJA NOVCA</u>	<u>14</u>
<u>3.1. NADLEŽNOSTI UREDA</u>	<u>18</u>
<u>3.2. OSNOVNE ZADAĆE UREDA</u>	<u>20</u>
<u>3.3. ORGANIZACIJA UREDA</u>	<u>21</u>
<u>3.4. ZAKONSKI OKVIRI</u>	<u>22</u>
<u>3.5. IDENTIFIKACIJA STRANKE</u>	<u>26</u>
<u>3.6. DJELOVANJA ODJELA UREDA ZA SPRJEČAVANJE PRANJA NOVCA</u>	<u>27</u>
<u>4. ZAKLJUČAK</u>	<u>30</u>
<u>POPIS LITERATURE</u>	<u>32</u>
<u>POPIS ILUSTRACIJA</u>	<u>35</u>

Izjava o izvornosti

Ja, Valentina Mažar pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Valentina Mažar, v.r.

1. UVOD

Pranje novca je proces nezakonitog prikrivanja podrijetla novca, stečenog nezakonitim aktivnostima kao što su trgovina drogom, korupcija, pronevjera ili kockanje, pretvaranjem u legitimni izvor. To je zločin u mnogim jurisdikcijama s različitim definicijama. Obično je to ključna operacija organiziranog kriminala. U zakonu Sjedinjenih Država, pranje novca je praksa upuštanja u financijske transakcije kako bi se prikrilo identitet, izvor ili odredište nezakonito stečenog novca. U pravu Ujedinjenog Kraljevstva, definicija običajnog prava je šira. Djelo se definira kao "postupak kojim se prihod stečen kriminalom pretvara u imovinu za koju se čini da ima legitimno podrijetlo, tako da se može trajno zadržati ili reciklirati u daljnje kriminalne pothvate".

U prošlosti se pojam "pranje novca" odnosio samo na financijske transakcije povezane s organiziranim kriminalom. Danas njegovu definiciju često proširuju vlada i međunarodna regulatorna tijela kao što je Američki ured za nadzor valute kako bi značila "bilo koju financijsku transakciju koja stvara imovinu ili vrijednost kao rezultat nezakonitog čina", što može uključivati radnje kao što su utaja poreza ili lažno računovodstvo. U Ujedinjenom Kraljevstvu to ne mora uključivati novac, već bilo koje ekonomsko dobro. Sudovi uključuju pranje novca koje su počinili privatni pojedinci, trgovci drogom, poduzeća, korumpirani službenici, članovi kriminalnih organizacija poput mafije, pa čak i države.

Kako je financijski kriminal postao složeniji, a financijska inteligencija sve važnija za borbu protiv međunarodnog kriminala i terorizma, pranje novca postalo je istaknuta politička, ekonomska i pravna rasprava. Pranje novca je *ipso facto* nezakonito; radnje koje generiraju novac gotovo su uvijek same na neki način kriminalne (jer da nisu, novac se ne bi trebao prati).

2. PRANJE NOVCA

Pranje novca je pretvorba ili prijenos imovine; prikrivanje ili prikrivanje prirode prihoda; stjecanje, posjedovanje ili korištenje imovine, znajući da ona potječe iz kaznenih djela; sudjelovanje ili pomaganje u kretanju sredstava kako bi prihodi izgledali legitimni. Novac dobiven određenim kaznenim djelima, poput iznude, trgovine povlaštenim informacijama, trgovine drogom, trgovine ljudima i ilegalnog kockanja je "prljav" i treba ga "očistiti" kako bi se činilo da potječe iz legalnih aktivnosti, tako da banke i druge financijske institucije bavit će se time bez sumnje. Novac se može prati mnogim metodama koje se razlikuju po složenosti i sofisticiranosti. Pranje novca je sofisticirani zločin koji na prvi pogled možda ne izgleda ozbiljno široj javnosti. U usporedbi s uličnim zločinima, riječ je o modernom zločinu. Ponekad se pranje novca naziva zločinom bez žrtve, no istina je da to nije zločin protiv pojedinca, već protiv nacija, ekonomija, vlada, vladavine prava i svijeta u cjelini. Pranje novca postalo je globalna prijetnja.

Cilj mnogih kriminalnih radnji je stvoriti profit za pojedinca ili grupu koja ih provodi te sakriti izvor ili odredište novca. Pranje novca je proces obrade tih kriminalnih prihoda kako bi se prikrilo njihovo nezakonito porijeklo. Taj je proces od ključne važnosti jer omogućuje kriminalcima da uživaju u tim profitima bez da ugroze njihov izvor.

2.1. POVIJEST PRANJA NOVCA

Pojam pranja novca povezan je s Al Caponeom, jednim od najpoznatijih gangstera iz vremena prohibicije. Postoje dvije teorije o nastanku izraza "pranje novca" u vezi s Caponeom. Prva teorija sugerira da je Capone prihod od prodaje alkohola prikazivao kao zaradu praonica rublja. Budući da pranje novca tada nije bilo kazneno djelo, Capone je izbjegao kaznu. Druga teorija ističe da je Capone ulagao novac mafije u lance pizzerija, restorana i kasina na Kubi, dijeleći zaradu s korumpiranim lokalnim vlastima. Nakon Caponea, Mayer Lansky je razvio sofisticiranije metode pranja novca kako bi izbjegao plaćanje poreza. Lansky je novac iz SAD-a fizički slao u Švicarsku preko kurira, a zatim ga polako vraćao u SAD putem bankovnih računa. Pranje novca se s vremenom proširilo diljem svijeta i postalo uobičajeno kod financiranja terorizma, nezakonite trgovine drogom i igara na sreću.

U 1980-ima, rat protiv droge natjerao je vlade da se ponovno okrenu pravilima o pranju novca u pokušaju da prate i zaplijene prihode od kriminala u vezi s drogom kako bi uhvatili organizatore i pojedince koji vode carstva droge. Također je imao prednost, sa stajališta provedbe zakona, okretanje pravila o dokazima "naglavačke". Tijela za provođenje zakona obično moraju dokazati da je pojedinac kriv da bi zaplijenili njegovu imovinu, ali sa zakonima o pranju novca novac se može zaplijeniti i na pojedincu je da dokaže da je izvor sredstava legitiman kako bi dobio novac nazad. To uvelike olakšava posao agencijama za provođenje zakona i omogućuje mnogo manji teret dokazivanja. Međutim, neke su agencije za provođenje zakona zlorabivale ovaj postupak kako bi uzele i zadržale novac bez jakih dokaza o povezanim kriminalnim aktivnostima, kako bi ga upotrijebile za dopunu vlastitih proračuna. Napadi od 11. rujna 2001., koji su doveli do *Patriot Acta* u SAD-u i sličnih zakona diljem svijeta, doveli su do novog naglaska na zakone o pranju novca u borbi protiv financiranja terorizma.

Grupa sedam (G7) nacija koristila je Radnu skupinu za financijsku akciju protiv pranja novca kako bi izvršila pritisak na vlade diljem svijeta da pojačaju nadzor i praćenje financijskih transakcija i razmjenjuju te informacije među zemljama. Počevši od 2002. godine, vlade diljem svijeta unaprijedile su zakone o pranju novca te sustave nadzora i praćenja financijskih transakcija. Propisi protiv pranja novca postali su mnogo veći teret za financijske institucije, a njihova provedba je znatno pojačana. Tijekom 2011.-2015. brojne su se velike banke suočavale sa sve većim kaznama za kršenje propisa o pranju novca. To uključuje HSBC, koji je kažnjen s 1,9 milijardi dolara u prosincu 2012. i BNP *Paribas*, koju je u srpnju 2014. američka vlada kaznila s 8,9 milijardi dolara. Mnoge su zemlje uvele ili pojačale graničnu kontrolu količine gotovine koju je moguće nositi i uvele središnje sustave za izvješćivanje o transakcijama u kojima sve financijske institucije moraju elektronički izvještavati o svim financijskim transakcijama.

Povijesno, pranje novca se razvijalo iz jednostavnih metoda poput "*hawala*" sistema u Indiji, gdje su sredstva premješšana između individualnih posrednika bez korištenja formalnih financijskih institucija. Korištenje trećih strana i banaka za izdavanje čekova i prijenos novca postalo je popularno jer je teško pratiti izvor sredstava. Kasina su također često korištena za pranje novca zbog velikih količina gotovine i visokih frekvencija transakcija. S vremenom, pojavile su se nove metode kao što su *cyber* kriminal, korištenje otvorenih tržišta vrijednosnica i sektor osiguranja, gdje kriminalci ulažu sredstva u police osiguranja kako bi prikazali novac kao legitimna sredstva.

Zaključno, pranje novca je postalo složeniji problem s razvojem financijskog kriminala i globalizacije. Osim što omogućava kriminalcima da uživaju u svojim profitima bez rizika od otkrivanja, pranje novca destabilizira ekonomske sustave, podriva vladavinu prava i predstavlja prijetnju međunarodnoj sigurnosti. Borba protiv pranja novca zahtijeva međunarodnu suradnju

i stalnu prilagodbu zakonodavnih i regulatornih okvira kako bi se učinkovito suprotstavilo novim metodama i tehnikama koje koriste kriminalci.

2. FAZE PRANJA NOVCA

Složeni proces pranja novca omogućuje kriminalcima da prikriju porijeklo nezakonito stečenih sredstava i integriraju ih u legalne tokove, čime se stvara privid legitimnosti. Razumijevanje različitih faza pranja novca ključno je za učinkovitu borbu protiv ovog oblika financijskog kriminala. Najčešća klasifikacija faza pranja novca je sljedeća:

- Faza polaganja je prvi korak u procesu pranja novca. Ovdje se nezakonito stečeni novac, najčešće u obliku gotovine, unosi u financijski sustav ili se koristi za kupnju raznih vrijednosti i imovine. Ova faza je ključna za sprječavanje pranja novca jer je u ovom trenutku najlakše otkriti izvor sredstava, s obzirom na to da su još uvijek blisko povezana s kaznenim djelom.
- Oplemenjivanje je druga faza, u kojoj se nezakonito stečeni novac premješta kroz financijski sustav kako bi se udaljio od svog kriminalnog izvora. Što više slojeva novac prođe, to je teže pratiti njegov izvor. Složene sheme oplemenjivanja uključuju višestruke transakcije i prijenose novca preko različitih računa i zemalja, otežavajući otkrivanje pravog izvora sredstava.
- Integracija je završna faza pranja novca, gdje se sredstva uključuju u legitimnu ekonomiju. Oprani novac se koristi za kupnju dobara i usluga, često u obliku ulaganja u nekretnine, pokretnine, luksuznu imovinu ili poslovne pothvate, bez privlačenja pozornosti poreznih vlasti.

Klasifikacija faza pranja novca, uključujući polaganje, oplemenjivanje i integraciju, oslikava složenost i strategije kriminalaca u skrivanju nezakonito stečenih sredstava. Faza polaganja je najranjivija za otkrivanje, dok oplemenjivanje koristi složene financijske transakcije za zamagljivanje porijekla novca. Integracija predstavlja završni korak u kojem se oprani novac legalizira i uključuje u ekonomiju, često kroz ulaganja u imovinu ili poslovne pothvate. Razumijevanje ovih faza ključno je za učinkovito sprečavanje i borbu protiv pranja novca.

2.3. METODE PRANJA NOVCA

2.3.1. KAZNENA DJELA VISOKE PRIJETNJE OD PRANJA NOVCA

Pranje novca predstavlja ozbiljnu prijetnju ekonomskom i financijskom sustavu, a posebno se ističu određena kaznena djela koja su često povezana s ovom nezakonitom aktivnošću. Kaznena djela visoke prijetnje od pranja novca su sljedeća:

- Porezna utaja je nezakonito izbjegavanje plaćanja poreza. Dok je legalno izbjegavanje poreza (*tax avoidance*) prihvatljivo, nezakonito izbjegavanje (*tax evasion*) podrazumijeva namjerno davanje netočnih ili nepotpunih podataka o prihodima kako bi

se smanjila ili izbjegla porezna obveza. Kazne za poreznu utaju su predviđene Kaznenim zakonom RH, a veće utaje iznad 2.654,46 eura tretiraju se kao kaznena djela. Primjeri porezne utaje uključuju prijavu nižih prihoda od stvarno ostvarenih ili prijenos novca u *off shore* zone kako bi se izbjegle porezne obveze. Često se koriste fiktivne tvrtke ili osobe bez stalnog prebivališta za pranje novca iz poreznih utaja.

- *Off shore* zone su područja s niskim poreznim obvezama i jakom bankarskom tajnom. One privlače perače novca zbog liberalne regulative koja omogućuje osnivanje tvrtki i otvaranje računa s minimalnim porezima. Novac iz ilegalnih aktivnosti kao što su trgovina drogom ili oružjem često prolazi kroz *off shore* zone kako bi se „oprao“ i vratio u legalne tokove. Iako nije svako poslovanje s *off shore* zonama nezakonito, ove zone su često korištene za izbjegavanje poreza i pranje novca.
- Pranje novca često uključuje sklapanje fiktivnih ugovora i ispostavljanje fiktivnih računa. Fiktivni računi su računi za nepostojeće usluge ili robe, dok podfakturiranje i prefakturiranje uključuju naplatu usluga po nenormalno visokim ili niskim cijenama kako bi se prikrilo izvor novca. Ovo je klasična metoda kojom se nezakoniti prihod stavlja u legalne tokove.
- Republika Hrvatska je tranzitna zemlja za krijumčarenje droga zbog svog geostrateškog položaja. Prihodi od trgovine drogom se peru kroz razne metode, uključujući korištenje fiktivnih tvrtki i *off shore* zona. Krijumčarenje droge je veliki problem, a povezane kriminalne aktivnosti često uključuju pranje novca na lokalnoj i međunarodnoj razini.
- Korupcija uključuje zloupotrebu javnih ovlasti za privatnu korist. Primanje mita je klasičan oblik korupcije, a prema Kaznenom zakonu RH, primanje i davanje mita su kažnjiva djela. Koruptivne aktivnosti često uključuju službene osobe i rukovoditelje koji zloupotrebljavaju svoje položaje radi osobne koristi. Pranje novca iz koruptivnih radnji često uključuje korištenje složenih financijskih transakcija i *off shore* računa kako bi se prikrili tragovi ilegalnih sredstava.

Prepoznavanje i borba protiv ovih metoda ključni su za suzbijanje pranja novca i financijskog kriminala.

2.3.2. KAZNENA DJELA SREDNJE PRIJETNJE OD PRANJA NOVCA

Kaznena djela srednje prijetnje od pranja novca obuhvaćaju različite oblike prijevare, povrede prava intelektualnog vlasništva, izbjegavanje carinskog nadzora i trgovinu ljudima:

- Prijeverna djela, kao što su računalne prijevare, predstavljaju značajan udio u policijskim prijavama. Iako je teško ostvariti značajnu korist zbog ograničenja u bankama, razvoj elektroničkog bankarstva može olakšati ilegalne transakcije. Piramidalne prijevare i Ponzijeve sheme često su povezane s većim rizikom pranja novca jer uključuju značajnu protupravnu korist i veći broj oštećenika.
- Kaznena djela povrede intelektualnog vlasništva uključuju nedozvoljenu uporabu autorskih djela i povredu žigova. Prema Kaznenom zakonu, kazne za ovakve prekršaje uključuju zatvorske kazne do tri godine za slučajeve koji uključuju značajnu imovinsku korist ili štetu. U Hrvatskoj su povrede prava intelektualnog vlasništva, iako ne tako česte kao u nekim drugim zemljama, i dalje značajan problem, s velikim štetama procijenjenim na stotine milijuna eura.
- Izbjegavanje carinskog nadzora: nakon ulaska Hrvatske u EU, carinski nadzor se usmjerio na treće zemlje zbog opasnosti od krijumčarenja robe. Kazneni zakon

propisuje kazne do pet godina zatvora za izbjegavanje carinskog nadzora, a najčešće se krijumčare rakija, vino, cigarete, duhan i meso.

- Krijumčarenje ljudi i trgovanje ljudima predstavljaju ozbiljna kaznena djela s teškim kršenjem ljudskih prava. Hrvatska je uspostavila sustav za borbu protiv trgovanja ljudima, ratificirala međunarodne konvencije i implementirala zakone EU kako bi suzbila ovu vrstu kriminala. Međutim, trgovanje ljudima i dalje ostaje globalni problem i zahtijeva stalne napore za prilagodbu i poboljšanje mjera zaštite.

Ova podjela prikazuje složenost i raznovrsnost kaznenih djela povezanih s pranjem novca, naglašavajući potrebu za učinkovitom provedbom zakona i prevencijom. Pod ostala kaznena djela srednje prijetnje od pranja novca spadaju tri ključne kategorije: prostitucija, lihvarstvo i pronevjera.

Prostitucija obuhvaća kaznena djela vezana uz pružanje spolnih usluga u cilju zarade, gdje se kazne kreću od šest mjeseci do deset godina zatvora, ovisno o okolnostima i načinu prisile. Uz to, dječja prostitucija predstavlja ozbiljnije kazneno djelo s težim kaznama. Statistike pokazuju nisku stopu prijavljivanja ovih kaznenih djela, što upućuje na visoku „tamnu brojku“ zbog straha, stigmatizacije i složenosti transakcija.

Lihvarstvo je kazneno djelo koje se odnosi na nepravedno visoke kamate u kreditnim ugovorima. Ova djela su relativno rijetko prijavljena i procesuirana, često zbog straha ili stida žrtava, kao i zbog njihove ovisnosti ili slabijeg financijskog stanja.

Pronevjera i utaja uključuju nezakonito prisvajanje ili zatajenje novca, što može biti ograničeno u visini, no može se intenzivirati ako se događa kroz duže vrijeme. Počinitelji su obično zaposlenici u financijskim institucijama ili sličnim ulogama koji imaju pristup velikim iznosima novca.

Sve tri vrste kaznenih djela imaju značajnu povezanost s pranjem novca, iako u razmjernom obujmu mogu varirati.

2.3.3. KAZNENA DJELA NISKE PRIJETNJE OD PRANJA NOVCA

Kaznena djela niske prijetnje od pranja novca uključuju krađu, tešku krađu, razbojništvo, krivotvorenje novca i isprava te nedozvoljenu trgovinu. Ova djela su relativno česta, ali njihova povezanost s pranjem novca je manja. Krađa i razbojništvo često se povezuju s zadovoljenjem osobnih potreba poput ovisnosti ili vraćanja dugova, što smanjuje potrebu za skrivanjem porijekla sredstava. Krivotvorenje novca je rijetko i njegova prijava je obvezna, čime se smanjuje „tamna brojka“. Krivotvorenje isprava se koristi za počinjenje drugih kaznenih djela, dok nedozvoljena trgovina, najčešće u obliku preprodaje duhanskih proizvoda, ima manji značaj u kontekstu pranja novca.

2.4. REGULATORNA TIJELA KOJA ISTRAŽUJU PRANJE NOVCA

Mnoga različita pravna tijela redovito istražuju sumnjive aktivnosti pranja novca. U Sjedinjenim Državama, FBI i Porezna uprava dvije su primarne agencije koje se bave istragama

pranja novca. Pranje novca postalo je tako velik problem da su međunarodne agencije posebno stvorene za borbu protiv njega. Međunarodna informacijska mreža o pranju novca (IMoLIN) je istraživački centar pod pokroviteljstvom Ujedinjenih naroda koji je stvoren kako bi pomogao agencijama za provođenje zakona diljem svijeta u identifikaciji i progonu operacija pranja novca. Radna skupina za financijsku akciju protiv pranja novca (FATF) stvorena je kao inicijativa G-7 za razvoj učinkovitijih financijskih standarda i zakona protiv pranja novca. Osnovana je zbog rastuće zabrinutosti zbog pranja novca i u cilju razvoja koordiniranog međunarodnog odgovora 1989. godine. Budući da je pranje novca ključni dio terorističkih organizacija koje se obično financiraju putem ilegalnih poduzeća, FATF je također bio zadužen za izravnu borbu za prekid ilegalnih tokova novca teroristima i terorističkim skupinama. Njene glavne zadaće su: objava standarda i preporuka za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma, procjena učinkovitosti sustava borbe protiv ovih aktivnosti u pojedinim zemljama te identifikacija slabosti koje ugrožavaju financijski sektor.

FATF također objavljuje listu zemalja koje ne provode potrebne preventivne mjere i analizira najnovije trendove u ovom području. I Međunarodna informacijska mreža o pranju novca i Radna skupina za financijsku akciju protiv pranja novca rade u dogovoru s Interpolom, kao i s domaćim policijskim agencijama u zemljama G-7 – SAD-u, Kanadi, Velikoj Britaniji, Francuskoj, Njemačkoj, Italiji i Japanu. *Moneyval*, osnovan 1997. godine, procjenjuje provedbu mjera protiv pranja novca u zemljama članicama Europske unije koje nisu članice FATF-a. Njegov glavni cilj je osigurati da sustavi borbe protiv pranja novca i financiranja terorizma budu učinkoviti i u skladu s međunarodnim standardima. Ako *Moneyval* otkrije nedostatke u tim sustavima, kao stalno nadzorno tijelo pri Vijeću Europe, pruža konkretne prijedloge za njihovo poboljšanje.

Međunarodni monetarni fond (MMF) značajno doprinosi politici sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma. Njihov doprinos uključuje provođenje istraživanja i analiza, povećanje svijesti o ovim problemima te realizaciju raznih projekata, edukacija i pružanje tehničke podrške. Nadalje, Europska komisija je institucija koja vodi politiku borbe protiv pranja novca na razini Europske unije. Ona određuje prioritete, izrađuje procjene rizika i osigurava njihovu učinkovitu provedbu. Komisija predlaže usvajanje direktiva i nadzire njihovu primjenu. Njezina neovisnost u radu znači da ne smije primati upute od bilo koje države članice EU.

Tijelo za sprječavanje pranja novca i suzbijanje financiranja terorizma (AMLA) bit će decentralizirana agencija EU-a koja će koordinirati nacionalna tijela kako bi se osigurala ispravna i dosljedna primjena pravila EU-a. Cilj Tijela EU-a bit će transformirati nadzor protiv pranja novca i financiranja terorizma (SPN/FT) u EU-u i poboljšati suradnju među financijskim obavještajnim jedinicama (FIU).

Iz Četvrte direktive Europske unije o pranju novca (Direktiva (EU) 2015/849) i Pete direktive Europske unije o pranju novca (Direktiva (EU) 2018/843), kao i iz Konvencije o pranju, traganju, zamrzavanju, oduzimanju i konfiskaciji imovine proizašle iz kaznenih djela (poznate kao *Strasbourg Convention*) te Preporuka FATF-a (*Financial Action Task Force*), ključne odredbe o FIU su:

- Četvrta direktiva (EU) 2015/849: Naglašava da svaka država članica treba uspostaviti FIU za prikupljanje, analizu i razmjenu informacija o sumnjivim transakcijama.
- Peta direktiva (EU) 2018/843: Pojačava obvezu država članica da osiguraju da FIU budu neovisne i da imaju pristup informacijama potrebnim za učinkovito provođenje svojih zadataka.

- Konvencija o pranju, traganju, zamrzavanju, oduzimanju i konfiskaciji imovine: Ističe obvezu država da uspostave FIU koje će imati odgovornosti za primanje, analizu i prosljeđivanje izvještaja o sumnjivim transakcijama.
- Preporuke FATF-a: Preporučuje da svaka jurisdikcija uspostavi FIU koja je neovisna, ima ovlasti za analizu i razmjenu informacija, te je ključna za borbu protiv pranja novca i financiranja terorizma.

Ove odredbe zajedno osiguravaju da FIU djeluju kao centralna točka za borbu protiv financijskog kriminala i omogućuju međunarodnu suradnju u sprječavanju pranja novca.

Ključne odgovornosti AMLA-e uključivat će:

1. Izravni nadzor odabranih subjekata financijskog sektora koji posluju prekogranično i izloženi su najvećem riziku od pranja novca i financiranja terorizma, kao i neizravan nadzor drugih subjekata u financijskom i nefinancijskom sektoru.
2. Potpora i koordinacija financijskih obavještajnih jedinica (FIU) omogućavanjem zajedničkih analiza prekograničnih slučajeva, omogućavanjem kontrolirane razmjene informacija, pružanjem mogućnosti, naprednom analizom podataka i upravljanjem zajedničkim informacijskim sustavom FIU.net.
3. Nadopunjavanje pravila EU-a o SPN/FT-u razvojem regulatornih i provedbenih tehničkih standarda i izdavanjem smjernica.

Sjedište tijela za sprječavanje pranja novca i suzbijanje financiranja terorizma bit će u Frankfurtu na Majni, Njemačka. Tijelo će se uspostaviti 2024. godine, sedam dana nakon objave Uredbe o osnivanju u Službenom listu Europske unije, s ciljem da većinu svojih aktivnosti započne sredinom 2025. godine, postigne puno osoblje 2027. godine i započne izravni nadzor nad pojedini visokorizični financijski subjekti u 2028. godini. Izravni nadzor može započeti tek kada se dovrši i počne primjenjivati usklađeni pravilnik. Predviđeno je da će Uprava dosegnuti više od 430 članova osoblja u razdoblju od 4 godine. Od toga će preko 200 raditi na neposrednom nadzoru pojedinih obveznika. Oni će raditi u zajedničkim nadzornim timovima koji će uključivati osoblje relevantnih nacionalnih nadzornih tijela tih subjekata. Tijelo za sprječavanje pranja novca i suzbijanje financiranja terorizma će pokrenuti svoj prvi otvoreni postupak odabira do kraja 2024./početka 2025. godine.

Globalna borba protiv pranja novca zahtijeva suradnju različitih nacionalnih i međunarodnih tijela koja pružaju standarde, analize i tehničku podršku. S novim tijelom EU-a, AMLA-om, očekuje se poboljšanje koordinacije i učinkovitosti u nadzoru i provedbi pravila protiv pranja novca i financiranja terorizma.

3. URED ZA SPRJEČAVANJE PRANJA NOVCA

Pranje novca i financiranje terorizma predstavljaju ozbiljnu prijetnju sigurnosti i integritetu financijskog sustava. Borba protiv pranja novca i financiranja terorizma složen je i izazovan zadatak koji zahtijeva nacionalnu i međunarodnu suradnju u podizanju svijesti, otkrivanju i sprječavanju takvog ponašanja. Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma (dalje Zakon) propisuje niz zahtjeva koji se odnose na financijske institucije i druge obveznike Zakona koji provode financijske transakcije ili transakcije drugim vrstama imovine. Glavna svrha Zakona je zaštita integriteta financijskog sustava i sprječavanje njegove zlouporabe u svrhu nezakonitih aktivnosti poput pranja novca i financiranja terorizma.

Sustav za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma u Hrvatskoj temelji se na međunarodnim standardima i Zakonu te pripadajućim propisima. Ovaj sustav obuhvaća različite dionike čije su uloge i suradnja precizno definirane zakonom.

Ključni dionici uključuju:

- Tijela prevencije: Kreditne i financijske institucije koje su obveznici primjene ZSPNFT-a i koja su najizloženija riziku zloupotrebe zbog pranja novca.
- Tijela nadzora: Hrvatska narodna banka (HNB), Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA), Financijski inspektorat i Porezna uprava.
- Tijela kaznenog progona: Policija, državno odvjetništvo, Sigurnosno-obavještajna agencija (SOA) i USKOK.
- Pravosudni sustav i Ured za sprječavanje pranja novca (dalje Ured).

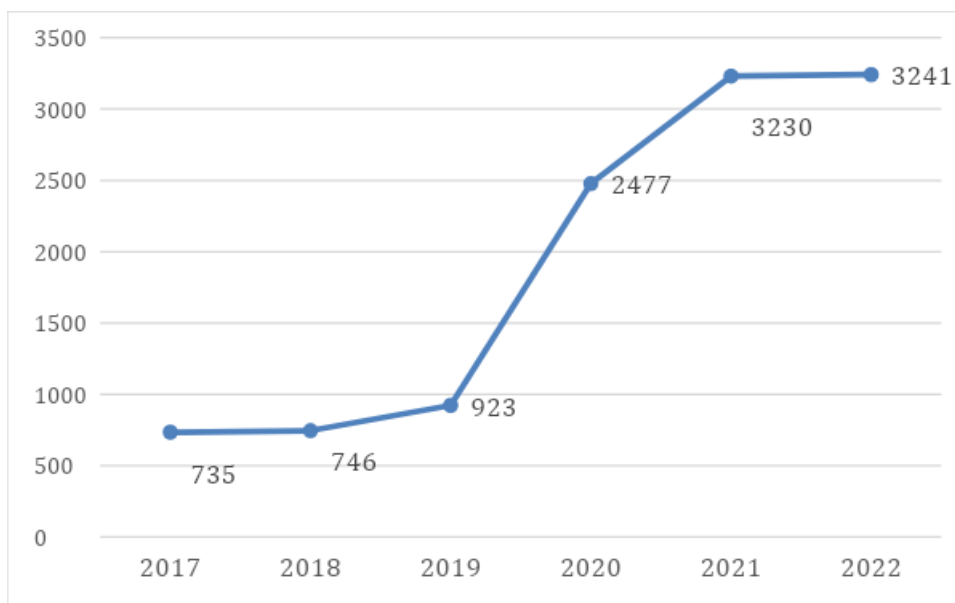
Ured, kao središnja financijsko-obavještajna jedinica, analizira sumnjive transakcije i proslijeđuje podatke nadležnim tijelima za daljnje postupanje. Banke igraju ključnu ulogu zbog svoje izloženosti riziku pranja novca, pa kontinuirano educiraju zaposlenike i unapređuju svoje sustave za prevenciju i otkrivanje takvih aktivnosti.

Ured je FIU Republike Hrvatske. Riječ je o centralnim nacionalnim institucijama koje se bave prikupljanjem, analizom i širenjem financijskih informacija vezanih uz moguće financijske zločine, kao što su pranje novca i financiranje terorizma. Osim tih osnovnih funkcija, FIU može identificirati i izvještavati o trendovima u pranju novca i drugim financijskim zločinima. Te informacije koriste se za procjenu rizika, alokaciju resursa, izradu politika i provedbu zakona. FIU također surađuje s inozemnim FIU kako bi pomogao u međunarodnim naporima protiv pranja novca i financiranja terorizma. Nacionalni zakoni mogu dodati dodatne funkcije FIU, kao što su blokiranje transakcija i nadzor nad sankcijama. Na primjer, FIU poput FinCEN-a u SAD-u i FIU-IND-a u Indiji igra ključnu ulogu u svojim zemljama i na međunarodnoj razini. Uspješno funkcioniranje FIU ovisi o njihovoj operativnoj neovisnosti, dostupnosti resursa i transparentnosti. Postoje različiti modeli FIU, uključujući administrativne, zakonske i hibridne modele, koji se razlikuju prema njihovom smještaju unutar vlade i specifičnim ovlastima. U svim modelima, ključni aspekti su sposobnost pristupa relevantnim informacijama, neovisnost u donošenju odluka i zaštita povjerljivosti informacija. FIU također treba biti spreman prilagoditi se novim izazovima kao što su tehnologije kriptovaluta i promjene u zakonima o privatnosti.

FIU je, dakle, ključan za borbu protiv pranja novca i financiranja terorizma. Njegova osnovna funkcija je primanje, analiza i distribucija informacija o sumnjivim transakcijama. Iako osnovne funkcije FIU – primanje izvještaja, analiza i distribucija informacija – ostaju iste, organizacijske strukture variraju. Neki FIU su povezani s pravosudnim ili policijskim tijelima, dok su drugi samostalne jedinice. Važno je da FIU bude prilagođen specifičnim potrebama i zakonodavnim okvirom svake zemlje. Također, trebaju biti dovoljno autonomni kako bi učinkovito obavljali svoje funkcije, ali i odgovorni za svoje rezultate. Različite zemlje usvajaju različite modele FIU, što može utjecati na učinkovitost u borbi protiv financijskog kriminala. S obzirom na stalne promjene u međunarodnim standardima i lokalnim zakonodavstvima, važno je da FIU stalno usklađuje svoje operacije s najnovijim praksama i standardima kako bi bio u stanju učinkovito odgovarati na sve složenije metode pranja novca i financiranja terorizma.

Ured djeluje u sastavu Ministarstva financija kao ustrojstvena jedinica koja samostalno i neovisno obavlja temeljne i druge zadaće propisane Zakonom. Ured jednom godišnje putem Ministarstva financija podnosi Vladi Republike Hrvatske izvještaj o svome radu Ured obavještava Europsku komisiju o svome nazivu i adresi.

Slika 1. prikazuje broj zaprimljenih obavijesti o sumnjivim transakcijama, sredstvima i osobama u razdoblju 2017.-2022. godine gdje je za posljednje tri godine uočljiv trend znatnog povećanja broja zaprimljenih obavijesti.

Grafikon 1. Broj zaprimljenih obavijesti o sumnjivim transakcijama, sredstvima i osobama, 2017.-2022.

Izvor: Godišnje izvješće o radu Ureda za 2022. godinu, dostupno na: <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/ured-za-sprjecavanje-pranja-novca/143> uvid: 30. srpnja 2024.

Tablica 1. prikazuje broj i strukturu zaprimljenih obavijesti o sumnjivim transakcijama, sredstvima i osobama u 2022. godine po obveznicima. Podaci o obavijestima o sumnjivim transakcijama za 2021. i 2022. godinu prikazuju da banke i dalje dominiraju u prijavljivanju takvih slučajeva, dok je vidljiv porast obavijesti iz sektora institucija za elektronički novac i razmjene virtualnih valuta. Smanjenje broja obavijesti od Hrvatske pošte i porast kod odvjetnika sugerira promjene u aktivnostima i svjesnosti obveznika. Ovi trendovi upućuju na

potrebu za jačom regulacijom i obukom u novim i rastućim financijskim sektorima te na važnost kontinuiranog nadzora u bankarskom sektoru.

OBVEZNICI	2021.		2022.	
	broj obavijesti	%	broj obavijesti	%
Banke	2.889	89,50%	2.747	84,76%
Zastupnici institucija za platni promet	212	6,56%	265	8,18%
Institucije za elektronički novac	1	0,03%	73	2,25%
HP-Hrvatska pošta d.d.	74	2,29%	47	1,45%
Razmjena virtualnih i fiducijarnih valuta	8	0,25%	36	1,11%
Priređivači igara na sreću	8	0,25%	22	0,68%
Pružatelji investicijskih usluga	14	0,43%	12	0,37%
Ovlašteni mjenjači	8	0,25%	9	0,28%
Vanjski računovođe	3	0,12%	8	0,25%
Odvjetnici	0	0,00%	7	0,22%
Društva za osiguranje	4	0,12%	4	0,12%
FINA	1	0,03%	4	0,12%
Leasing društva	2	0,06%	3	0,09%
Javni bilježnici	3	0,09%	2	0,06%
Mirovinski fondovi	0		1	0,03%
Stambene štedionice	2	0,06%	1	0,03%
Otkup i naplata potraživanja	1	0,03%	0	0,00%
Ukupno:	3.230	100,00%	3.241	100,00%

Tablica 1. Broj i struktura zaprimljenih obavijesti o sumnjivim transakcijama, sredstvima i osobama u 2022. po obveznicima

Izvor: *Godišnje izvješće o radu Ureda za 2022. godinu, dostupno na: <https://mf.in.gov.hr/istaknute-teme/ured-za-sprjecavanje-pranja-novca/143> uvid: 30. srpnja 2024.*

Pranje novca i financiranje terorizma inkriminirani su hrvatskim Kaznenim zakonom kao samostalna kaznena djela. Propisane kazne su od šest mjeseci do osam godina za pranje novca i od jedne godine do deset godina zatvora za financiranje terorizma. Pravne osobe mogu snositi kaznenu odgovornost prema hrvatskim zakonima. Novčana kazna najčešća je sankcija, a za predmetna kaznena djela (pranje novca i financiranje terorizma) može iznositi od 1,3 do 1,6 milijuna eura. Zakon predviđa niz sankcija za nepoštivanje ključnih zahtjeva, kao što su provjere klijenata, vođenje evidencije i prijava sumnjivih transakcija. Sankcije se razlikuju ovisno o vrsti prekršaja, vrsti prekršitelja (npr. banke, pružatelji usluga platnog prometa), a mogu doseći i do 5,2 milijuna eura, odnosno do 10% godišnjeg prometa, uključujući bruto prihoda, prema konsolidiranim financijskim izvještajima matičnog društva za prethodnu godinu. Propisane su i sankcije za članove uprave i druge odgovorne osobe u pravnim osobama. Također, krajnji stvarni vlasnik(ci) također može biti sankcioniran(i) u određenim slučajevima.

3.1. NADLEŽNOST UREDA

Ured je središnja nacionalna administrativna jedinica nadležna za primanje i analiziranje obavijesti o sumnjivim transakcijama i drugih informacija propisanih Zakonom i na temelju njega donesenim podzakonskim aktima u vezi s pranjem novca, povezanim predikatnim kaznenim djelima i financiranjem terorizma. Ured je nadležan za dostavljanje rezultata svojih operativnih analiza kao financijsko-obavještajnih podataka i svih drugih relevantnih informacija nadležnim tijelima na daljnje postupanje i procesuiranje kada utvrdi da u konkretnom slučaju postoje razlozi za sumnju na pranje novca i/ili financiranje terorizma.

Ured je samostalan i operativno neovisan u obavljanju zadaća propisanih Zakonom te:

1. ima ovlaštenje potpuno slobodno ispunjavati svoje funkcije, uključujući samostalno odlučivanje u vezi s analiziranjem, zahtijevanjem, prosljeđivanjem i dostavljanjem rezultata svojih operativnih analiza i specifičnih informacija, podataka i dokumentacije nadležnim tijelima i inozemnim FIU na daljnje postupanje i procesuiranje
2. ima odvojene ključne funkcije od funkcija koje obavljaju druge ustrojstvene jedinice Ministarstva financija, uključujući i ograničavanje pristupa prostorijama, podacima i informacijama te informacijskom sustavu Ureda
3. Uredu se osiguravaju za obavljanje njegovih temeljnih i drugih zadaća propisanih Zakonom odgovarajuća financijska sredstva, kadrovski kapaciteti, informatička i tehnička opremljenost
4. ima ovlaštenja na individualnoj i redovitoj osnovi pribavljati i razmještati resurse iz točke 3. prijeko potrebne za obavljanje zadaća Ureda, bez neprimjerenoga političkog utjecaja ili utjecaja privatnoga sektora ili ometanja od istih, kako bi se osigurala potpuna operativna neovisnost Ureda
5. ovlašten je sklapati sporazume o suradnji ili uspostavljati samostalnu suradnju u razmjeni informacija s drugim domaćim nadležnim tijelima i inozemnim FIU.

Jasno je kako je Ured ključna nacionalna administrativna jedinica koja se bavi prijemom i analizom obavijesti o sumnjivim transakcijama, u skladu sa Zakonom. Njegova glavna uloga je prosljeđivanje rezultata operativnih analiza relevantnim tijelima za daljnje postupanje kada postoji sumnja na pranje novca ili financiranje terorizma. Ured djeluje samostalno i operativno neovisno, s ovlastima za slobodno izvršavanje svojih funkcija, uključujući analiziranje i prosljeđivanje informacija. Osigurani su mu odgovarajući resursi i financijska sredstva za ispunjavanje svojih zadaća, bez utjecaja politike ili privatnog sektora. Također, Ured ima ovlasti sklapati sporazume o suradnji s domaćim i inozemnim tijelima za učinkovitu razmjenu informacija.

3.2. OSNOVNE ZADAĆE UREDA

Ured za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma ima ključnu ulogu u zaštiti financijskog sustava. U osnovne zadaće Ureda, spadaju:

1. primanje i analiza informacija, podataka i dokumentacije koju Uredu dostave obveznici, državna tijela, sudovi, pravne osobe s javnim ovlastima i inozemne financijsko-obavještajne jedinice u vezi sa sumnjom na pranje novca, povezano predikatno kazneno djelo ili financiranje terorizma
2. od obveznika (banke i dr.), državnih tijela, sudova, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i pravnih osoba s javnim ovlastima traži podatke ili drugu dokumentaciju potrebnu za sprječavanje i otkrivanje pranja novca i financiranja terorizma
3. uvid i pregled podataka, informacija i dokumentacije u sjedištu ili poslovnim jedinicama obveznika (banke i dr.)
4. izdavanje naloga obveznicima (banke i dr.) za privremeno zaustavljanje obavljanja sumnjive transakcije
5. izdavanje naloga obveznicima (banke i dr.) za stalno praćenje financijskoga poslovanja stranke
6. dostavljanje nadležnim državnim tijelima (Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, Policijski nacionalni ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta i dr.) i inozemnim FIU obavijesti o individualnim slučajevima sa sumnjom na pranje novca ili financiranje terorizma u zemlji i/ili inozemstvu
7. provođenje stratejskih analiza temeljem zaprimljenih i prikupljenih podataka od obveznika (banke i dr.) te podataka dostavljenih Uredu od nadležnih tijela i inozemnih FIU, a koje uključuju utvrđivanje tipologija, uzoraka i trendova pranja novca i financiranja terorizma
8. na nacionalnoj razini proaktivno međuinstitucionalno surađuje sa svim nadležnim državnim tijelima uključenim u sustav sprječavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma
9. međunarodna razmjena podataka, informacija i dokumentacije s inozemnim FIU u slučajevima sa sumnjom na pranje novca i/ili financiranje terorizma preko zaštićenih komunikacijskih kanala te suradnja s drugim inozemnim tijelima i međunarodnim organizacijama nadležnima za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma
10. neizravan nadzor obveznika (banke i dr.) pregledom prikupljenih podataka, informacija i dokumentacije dostavljene od obveznika sukladno Zakonu i na temelju njega donesenim podzakonskim aktima te podnošenje optužnog prijedloga ako utvrdi postojanje osnovane sumnje da je počinjen prekršaj propisan Zakonom i
11. predlaganje nadležnome nadzornom tijelu provođenja ciljanog izravnog nadzora kod obveznika (banke i dr.) provedbe mjera sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma.

Može se reći kako Ured obavlja vitalnu funkciju u zaštiti financijskog sustava. Njegov učinkovit rad ključan za održavanje financijske stabilnosti i sigurnosti države.

3.3. ORGANIZACIJA UREDA

Ured za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma ima ključnu ulogu u očuvanju integriteta financijskog sustava. Organiziran je u dvije glavne službe koje omogućuju specijalizirani pristup različitim aspektima svoje misije:

1. Služba za financijsko-obavještajnu analitiku koja obuhvaća Odjel za sumnjive transakcije i Odjel za strategijske analize i informacijski sustav
2. Služba za prevenciju i nadzor obveznika koja obuhvaća Odjel za financijske i nefinancijske institucije te odjel za međuinstitucionalnu i međunarodnu suradnju.

Može se reći kako organizacijska struktura Ureda omogućava specijalizirani pristup svakom segmentu financijske sigurnosti. Predstojnik osigurava koordinaciju između svih odjela, dok su specifične službe usmjerene na analizu, prevenciju, nadzor i međunarodnu suradnju, čime se efikasno suzbijaju financijski kriminal i terorizam. Temeljem navedenog, može se zaključiti da se radi o hijerarhijskoj organizacijskoj strukturi.

3.4. ZAKONSKI OKVIR

Zakonodavni okvir čine akti, propisi, pravilnici i odluke nadzornih tijela kojima se propisuju mjere, postupci i procesi koji se poduzimaju u cilju sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma, kao i kažnjavanja počinitelja takvih djela.

Hrvatski Zakon o sprječavanju pranja novca propisuje mjere i radnje u bankarskom, novčarskom i drugom gospodarskom poslovanju koje se poduzimaju u svrhu otkrivanja i sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma. Dakle, Zakon ima preventivni karakter. Važno je napomenuti da se svi članci odnose na sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma, što nije izravno navedeno, već proizlazi iz propisa članka 1. stavka 1. Zakona. Zakonom su obveznicima propisane mjere i radnje koje su dužne provoditi po zakonu. Zakon također propisuje poslove i rad Uprave za sprječavanje pranja novca (u daljnjem tekstu Ured) u otkrivanju sumnjivih transakcija koje prikrivaju nezakonito stečen novac i imovinu ili prava za koja se sumnja da su nezakonito stečeni unutar ili izvan zemlje.

Pravni okvir koji uređuje sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj definiran je Zakonom i Kaznenim zakonom. Članak 265. Kaznenog zakona uređuje definiciju pranja novca, a članci 97.-103. definiciju financiranja terorizma i drugih kaznenih djela s tim u vezi. Pravilnicima Ministarstva financija Republike Hrvatske pobliže je propisana provedba pojedinih odredbi Zakona. Svi obveznici koji rukuju gotovinom dužni su se pridržavati Pravilnika o obvezi prijave Uredu za sprječavanje pranja novca transakcije gotovinom u iznosu od 10.000,00 eura i više.

Pravilnik o obvezi prijavljivanja sumnjivih transakcija, novčanih sredstava i osoba Uredu za sprječavanje pranja novca daje temelje za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma, a propisuje i način i rokove kao dodatna informacija u prijavi sumnjivih transakcija Uredu. Novost je mogućnost identifikacije korištenjem novih tehnologija, što je pobliže propisano Pravilnikom o minimalnim tehničkim uvjetima za sredstva video-elektroničke identifikacije, koji propisuje minimalne tehničke uvjete za sredstva video-elektroničke identifikacije. Elektronička identifikacija u svrhu utvrđivanja i provjere identiteta fizičkih osoba, obrtnika ili osoba koje obavljaju drugu samostalnu djelatnost i fizičkih osoba koje predstavljaju pravne

osobe s poslovnim nastanom u državi članici od strane obveznika provedbe sprječavanja pranja novca i terorizma mjere financiranja.

Nadzorna tijela također moraju donijeti podzakonske akte za obveznike koje nadziru kojima će dati detaljne upute za provođenje propisanih mjera i radnji koje su obveznici dužni poduzeti u cilju sprječavanja pranja novca ili financiranja terorizma. Hrvatska narodna banka tako je donijela Odluku o mjerama pružatelja platnih usluga u skladu s člankom 25. Uredbe (EU) 2015/847 (NN 57/2018) – za sigurno utvrđivanje pošiljatelja novčanih sredstava za svaku transakciju i Odluku o postupku procjene rizika od pranja novca i financiranja terorizma te o načinu primjene pojednostavljenih i pojačanih mjera dubinske analize stranke, koji treba čitati zajedno s Pravilnikom o postupku procjene pranja novca i financiranja terorizma rizika i načinu primjene mjera pojednostavljene i pojačane dubinske analize stranke, koji je donijela Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA), budući da su neki obveznici, zbog različitosti usluga koje pružaju, podložni nadzor obaju nadzornih tijela.

Europsko bankovno tijelo (EBA) donijelo je nove Smjernice o čimbenicima rizika od pranja novca i financiranja terorizma. Hrvatska narodna banka od obveznika nad kojima nadzire očekuje usklađivanje sa Smjernicama i njihovu primjenu od 26. listopada 2021., o čemu se obveznike obavještava okružnicom.

Dana 14. lipnja 2022. godine EBA je usvojila Smjernice o ulozi službenika za usklađenost SPN/FT (EBA/GL/2022/05). Hrvatska narodna banka od obveznika koje nadzire očekuje usklađivanje i primjenu Smjernica od 1. prosinca 2022. godine, o čemu su obveznici obaviješteni okružnicom. Dana 31. ožujka 2023. EBA je objavila Smjernice kojima se mijenjaju Smjernice o čimbenicima rizika od pranja novca i financiranja terorizma. Hrvatska narodna banka očekuje od obveznika usklađivanje i primjenu navedenih smjernica od 3. studenog 2023. godine, o čemu se obveznike obavještava okružnicom.

Dana 31. ožujka 2023. godine EBA je objavila Smjernice o upravljanju rizicima prilikom pružanja pristupa financijskim uslugama. Hrvatska narodna banka očekuje od obveznika usklađivanje i primjenu navedenih smjernica od 3. studenog 2023. godine, o čemu se obveznike obavještava okružnicom.

Također, Hrvatska narodna banka je svim obveznicima dala smjernice vezane uz sprječavanje financiranja terorizma i širenja oružja za masovno uništenje. Sve objavljene Smjernice predstavljaju dodatna očekivanja od obveznika kojima će se Hrvatska narodna banka rukovoditi pri provođenju nadzora sukladno Zakonu.

Člankom 40. Zakona o deviznom poslovanju propisano je da su fizičke osobe koje ulaze ili izlaze iz Europske unije prema trećim zemljama dužne na obrascu *Prijava gotovine* prijaviti svako kretanje gotovine u iznosu od 10.000,00 eura ili više.

Nacionalna procjena rizika od pranja novca i financiranja terorizma i Akcijski plan za smanjenje identificiranih rizika od pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj

U svrhu preciznijeg prepoznavanja, procjene, razumijevanja i ublažavanja rizika od pranja novca i financiranja terorizma, Republika Hrvatska provodi nacionalnu procjenu rizika od pranja novca i financiranja terorizma koja se redovito ažurira svake četiri godine. Procjena obuhvaća institucionalnu strukturu i postupke svakog dionika s ocjenom koja pokazuje njegovu ukupnu izloženost i ranjivost na pranje novca i financiranje terorizma.

Na temelju rezultata Nacionalne procjene donesen je Akcijski plan za smanjenje identificiranih rizika od pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj. Prilikom provedbe

nacionalne procjene rizika u obzir će se uzeti: Nadnacionalna procjena rizika s pratećim dokumentom i preporukama Europske komisije o mjerama prikladnim za rješavanje identificiranih rizika kao i Zajedničko mišljenje europskih nadzornih tijela o pranju novca i rizici financiranja terorizma koji utječu na obveznike koji obavljaju financijsku djelatnost.

EU zakonodavstvo izravno primjenjivo u Republici Hrvatskoj u području sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma:

1. Delegirana uredba Komisije (EU) 2018/1108 od 7. svibnja 2018. o dopuni Direktive (EU) 2015/849 Europskog parlamenta i Vijeća regulatornim tehničkim standardima o kriterijima za imenovanje središnjih kontaktnih točaka za izdavatelje elektroničkog novca i usluge plaćanja pružateljima usluga i pravilima o njihovim funkcijama (Tekst značajan za EGP) (SL L 203, 10.8.2018.).
2. Uredba (EU) 2015/847 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 2015. o informacijama koje prate prijenose sredstava i stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 1781/2006 (Tekst značajan za EGP) (SL L 141, 5.6.2015.) .
3. Uredba (EU) 2023/1113 Europskog parlamenta i Vijeća od 31. svibnja 2023. o informacijama koje prate prijenose sredstava i određene kryptoimovine i izmjeni Direktive (EU) 2015/849 (preinačena) (Tekst značajan za EGP) (SL L 150/1, 9.6.2023.
4. Uredba (EZ) br. 1889/2005 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. listopada 2005. o kontroli gotovine koja ulazi ili izlazi iz Zajednice (SL L 309, 28.11.2005.).
5. Delegirana uredba Komisije (EU) 2019/758 od 31. siječnja 2019. o dopuni Direktive (EU) 2015/849 Europskog parlamenta i Vijeća u pogledu regulatornih tehničkih standarda za minimalnu radnju i vrstu dodatnih mjera koje kreditne i financijske institucije moraju poduzeti za ublažavanje rizika od pranja novca i financiranja terorizma u određenim trećim zemljama (Tekst značajan za EGP) (SL L 125, 14.5.2019.).

Treće zemlje visokog rizika su jurisdikcije sa strateškim nedostacima u svojim nacionalnim režimima za borbu protiv pranja novca i financiranja terorizma. Njihovi pravni i institucionalni nedostaci i loši standardi za kontrolu tokova novca predstavljaju značajnu prijetnju integritetu financijskih tržišta i ispravnom funkcioniranju unutarnjeg tržišta Unije. Stoga su svi obvezni subjekti Unije prema Direktivi (EU) 2015/849 obavezni primijeniti pojačane mjere dubinske analize u svom odnosu prema fizičkim osobama i/ili pravnim subjektima s poslovnim nastanom u visokorizičnim trećim zemljama.

3.5. IDENTIFIKACIJA STRANKE

Ured ima ključnu ulogu u identifikaciji klijenata i praćenju njihovih transakcija kako bi se spriječile nezakonite aktivnosti. Identifikacija stranke provodi se prema specifičnim pravilima Zakona, uređenih člancima 21.-31., koja se razlikuju ovisno o vrsti stranke. Kod fizičkih osoba, obrtnika i osoba koje obavljaju samostalne djelatnosti, identitet se utvrđuje pregledom službenog osobnog dokumenta stranke u njejoj prisutnosti. Ako dokument ne sadrži sve potrebne podatke, ti se podaci prikupljaju iz drugih važećih javnih isprava koje stranka dostavi. Ako ni to nije moguće, podatke se prikupljaju neposredno od stranke uz razumne mjere provjere. Kod obrtnika i osoba koje obavljaju samostalne djelatnosti, obveznik prikuplja podatke iz relevantnih registara.

Kada stranka posluje putem punomoćnika, identitet punomoćnika se provjerava pregledom službenog osobnog dokumenta u njegovoj prisutnosti, a dodatni podaci, ako su potrebni, prikupljaju se iz drugih važećih isprava koje punomoćnik dostavi. Podaci o fizičkoj osobi ili obrtniku se pribavljaju iz ovjerene punomoći i preslike službenog osobnog dokumenta koje dostavi punomoćnik. Kod pravnih osoba, identitet se utvrđuje prikupljanjem podataka iz relevantnih registara i dokumentacije koju dostavi zakonski zastupnik ili punomoćnik. Dokumentacija ne smije biti starija od tri mjeseca, a podaci se mogu prikupljati i elektroničkim putem iz registara. Uz osnovne podatke o pravnoj osobi, obveznik mora prikupiti podatke o članovima uprave, osobama ovlaštenima za zastupanje te osnivački akt pravne osobe.

Za domaće i strane udruge, zaklade, fundacije, umjetničke organizacije i slične subjekte, obveznik mora utvrditi i provjeriti identitet zakonskog zastupnika, punomoćnika te prikupiti relevantne podatke iz registara. Ako je stranka fizička osoba koja pristupa sefu, obveznik identitet utvrđuje pri svakom pristupu, prikupljajući potrebne podatke iz osobnog dokumenta. Kod stvarnih vlasnika, stvarnim vlasnikom pravne osobe smatra se fizička osoba koja je konačni vlasnik ili kontrolira pravnu osobu, ili u čije ime se provodi transakcija. Ako stvarni vlasnik nije moguće identificirati prema standardnim kriterijima, smatrat će se fizičkom osobom koja je ovlaštena za zastupanje ili članom uprave. Identitet stvarnog vlasnika utvrđuje se pouzdanim izvorima informacija, a prikupljeni podaci moraju omogućiti zadovoljavajuće poznavanje vlasničke i kontrolne strukture stranke. Obveznik je dužan dokumentirati sve postupke utvrđivanja i provjere identiteta.

Proces utvrđivanja i provjere identiteta stranke, reguliran zakonskim okvirom, ključan je za transparentnost i prevenciju financijskih malverzacija, uključujući pranje novca i financiranje terorizma. Pravne obveze nalažu temeljitu provjeru svih uključenih strana, uz izuzeća za javno trgovačka društva, kako bi se osigurala pravna sigurnost i integritet financijskog sustava.

3.6. USTROJ UREDA

U svrhu sprječavanja te otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma, Ured obuhvaća niz djelatnosti propisanih zakonom. Ured prima i analizira informacije, podatke i dokumentaciju koju mu dostavljaju obveznici, državna tijela, sudovi, pravne osobe s javnim ovlastima te inozemni FIU u vezi sumnji na pranje novca, povezana kaznena djela ili financiranje terorizma. Također, Ured može zahtijevati podatke ili dokumentaciju potrebnu za sprječavanje i otkrivanje ovih nezakonitih aktivnosti od obveznika, državnih tijela, sudova, lokalnih i regionalnih jedinica samouprave te pravnih osoba s javnim ovlastima. Ured provodi uvid i pregled podataka, informacija i dokumentacije kod obveznika te može izdati naloge za privremeno zaustavljanje sumnjivih transakcija ili za stalno praćenje financijskog poslovanja određenih stranaka. Nadalje, Ured dostavlja nadležnim državnim tijelima i inozemnim FIU obavijesti o slučajevima sumnje na pranje novca ili financiranje terorizma, bilo da se radi o domaćim ili međunarodnim slučajevima.

Ured provodi strategijske analize zaprimljenih i prikupljenih podataka, koje uključuju utvrđivanje tipologija, uzoraka i trendova pranja novca i financiranja terorizma. Na nacionalnoj razini, Ured aktivno surađuje sa svim nadležnim državnim tijelima uključenim u sustav sprječavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma, te međunarodno razmjenjuje podatke, informacije i dokumentaciju s inozemnim FIU preko zaštićenih komunikacijskih kanala. Ured također provodi neizravan nadzor obveznika pregledom prikupljenih podataka i

dokumentacije, te podnosi optužne prijedloge ako utvrdi osnovanu sumnju na prekršaje. Predlaže nadležnom nadzornom tijelu provođenje ciljanih izravnih nadzora i izmjene propisa za sprječavanje i otkrivanje pranja novca i financiranja terorizma. Koordinira rad Međuinstitucionalne radne skupine, surađuje s obveznicima u sastavljanju liste indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija, te daje smjernice o primjeni zakonskih odredbi.

Ured organizira i sudjeluje u stručnom osposobljavanju i izobrazbi zaposlenika obveznika i drugih nadležnih tijela, te najmanje jednom godišnje objavljuje statističke podatke iz područja pranja novca i financiranja terorizma. Također, na odgovarajući način obavještava javnost o pojavnim oblicima ovih nezakonitih aktivnosti i vodi upravni postupak utvrđivanja opravdanosti određenih zahtjeva. Ured provodi operativne i strategijske analize sumnjivih transakcija i drugih zaprimljenih informacija, usmjerene na utvrđivanje razloga za sumnju na pranje novca ili financiranje terorizma. Također je nadležan za primanje, analiziranje i obavljanje analitičko-obavještajne obrade podataka, informacija i dokumentacije, uključujući obavijesti o sumnjivim transakcijama, osobama i sredstvima te zamolbi inozemnih FIU.

Ured je organiziran u četiri odjela, svaki sa specifičnim zadacima i odgovornostima. Odjel za sumnjive transakcije fokusira se na analizu i obradu sumnjivih financijskih aktivnosti i osoba povezanih s njima. Ovaj odjel izdaje naloge za privremeno zaustavljanje sumnjivih transakcija, stalno praćenje financijskog poslovanja pojedinaca te obavještava relevantne institucije o mogućem pranju novca ili financiranju terorizma.

Odjel za financijske i nefinancijske institucije odgovoran je za administrativni nadzor, koordinaciju rada nadzornih tijela, izdavanje preporuka te pružanje obuka i komunikaciju s obveznicima.

Odjel za strategijske analize i informacijski sustav bavi se primanjem i pohranjivanjem podataka, provođenjem strategijskih analiza te razvojem i održavanjem informacijskog sustava Ureda.

Odjel za međuinstitucionalnu i međunarodnu suradnju sudjeluje u radu međuinstitucionalnih radnih grupa, priprema i obavlja bilateralne i druge sporazume s međunarodnim tijelima, te se bavi međunarodnom razmjenom podataka putem ESW-a i suradnjom s međunarodnim institucijama u borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma.

Zaključno, svaki odjel unutar Ureda ima specifične i ključne zadatke koji zajednički doprinose učinkovitoj borbi protiv financijskog kriminala i terorizma. Kroz detaljnu analizu, strogi nadzor i međunarodnu suradnju, Ured osigurava stabilnost i sigurnost financijskog sustava.

4. ZAKLJUČAK

Pranje novca uključuje skrivanje velikih količina novca stečenog nezakonito kako bi izgledalo kao da je prikupljen legitimno. Pranje novca ozbiljno je kazneno djelo koje nosi teške kazne, uključujući i zatvorsku. Digitalno doba pomaže peraćima novca da ostanu ispod radara i korak

ispred financijskih vlasti. Financijske institucije, korporacije, njihovi zaposlenici i drugi pojedinci mogu pomoći u borbi protiv pranja novca pridržavajući se politika protiv pranja novca i drugih politika, kao što su strogi identifikacijski protokoli.

Veliki poslovni problem velikih, organiziranih kriminalnih pothvata – kao što su operacije krijumčarenja droge – jest to što na kraju imaju ogromne količine gotovine koje moraju sakriti kako bi izbjegli istrage pravnih tijela. Primatelji tako velikih iznosa gotovine također ne žele to priznati kao prihod, čime nastaju ogromne obveze poreza na dohodak. Kako bi se uhvatili u koštac s problemom posjedovanja milijuna dolara u gotovini dobivenih ilegalnim aktivnostima, kriminalna poduzeća stvaraju načine "pranja" novca kako bi prikrila nezakonitu prirodu načina na koji je stečen. Ukratko, pranje novca ima za cilj prikriti nezakonito zarađen novac stavljanjem u legitiman financijski sustav, poput banke ili poduzeća.

Glavne financijske institucije, poput banaka, često se koriste za pranje novca. Sve što je potrebno je da banka bude malo opuštena u svojim procedurama izvještavanja. Nedostatak provedbe propisa omogućuje kriminalcima da polože velike iznose gotovine bez pokretanja prijave depozita tijelima središnje banke ili vladinim regulatornim agencijama.

Hrvatska nije offshore financijski centar. Hrvatske vlasti smatraju da je većina pranja novca u zemlji domaćeg podrijetla, uključujući zaradu od ilegalne domaće prodaje narkotika i gospodarski kriminal, poput prijevare i utaje poreza. Iako je Hrvatska dio glavne tranzitne rute za drogu koja ulazi u Europu, malo je dokaza da su te mreže koristile hrvatski financijski sustav. Javna korupcija povezana je s pranjem novca, a brojne su istrage u tijeku; međutim, izravne veze tek treba dokazati.

Pranje novca u Hrvatskoj odvija se prvenstveno preko nerezidentnih računa, transfera u *offshore* banke uz korištenje krivotvorenih dokumenata i depozita na devizne račune; također se često povezivalo s tržištem nekretnina i kupnjom vrhunskih automobila. Vlasti su povećale svoje napore u istrazi financijskih zločina. Ovaj trend odražava veći poticaj u primjeni povezanih zakona, a ne stvarni porast takvih zločina.

Nema naznaka da u Hrvatskoj postoji pranje novca temeljeno na trgovini. U Hrvatskoj ne postoji značajnije crno tržište. Hrvatska ne predstavlja značajno tržište za krijumčarenu robu, već se koristi kao tranzitna ruta za robu namijenjenu drugim zemljama u regiji. Hrvatske vlasti zabrinute su zbog korištenja hrvatskih luka i granica za krijumčarenje robe na crnom tržištu. Ured za sigurnost izvozne granice radi na pooštavanju kontrola i provjera kako bi se spriječilo takvo krijumčarenje.

POPIS LITERATURE

Knjige i publikacije:

1. Blunden, B., *The Money Launderers: How They Do It, and How to Catch Them at It*. Management Books, Chalford, 2010.
2. Cindori, S., Sustav sprječavanja pranja novca *Financijska teorija i praksa*, 31(1), 2007.
3. Cindori, S., Unapređenje sustava sprječavanja pranja novca Republike Hrvatske i usklađivanje s međunarodnim standardima, doktorska disertacija, Pravni fakultet, Zagreb, 2009.
4. Cindori, S., Sustav sprječavanja pranja novca, Pravni fakultet, Zagreb, 2010.
5. Cindori, S. i dr., Sustav sprječavanja pranja novca - Nove prijetnje globalnoj sigurnosti, Zagreb, Libertin Naklada d.o.o., 2020.
6. International Monetary Fund, *Financial Intelligence Units*, International Monetary Fund Publication Services, Washington D.C., 2004.
7. Mathers, C., *Crime School: Money Laundering: True Crime Meets the World of Business and Finance*, Firefly Books, 2004.
8. Madinger, J., *Money Laundering: A Guide for Criminal Investigators*, CRC Press LLC, Florida, 2006.
9. Sullivan, K., *Anti-Money Laundering in a Nutshell: Awareness and Compliance for Financial Personnel and Business*, Apress, New York, 2015.
10. Zorić, A., Sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj, *Acta Economica Et Turistica*, 9(1), 2023.

Internet izvori:

1. About AMLA, dostupno na: https://finance.ec.europa.eu/financial-crime/amla/about-amla_en#:~:text=The%20AMLA%20Task%20Force%20is,the%20EU%20approved%20in%202024. uvid: 2. lipnja 2024.
2. Anti-money laundering and counter-terrorist financing, dostupno na: <https://www.hanfa.hr/areas-of-supervision/anti-money-laundering-and-counter-terrorist-financing/> uvid: 10. lipnja 2024.
3. Financial intelligence units (FIUs): Effective institutional design, mandate and powers, https://knowledgehub.transparency.org/assets/uploads/helpdesk/Financial-Intelligence-Units_Design-Mandate-Powers_2019_PR.pdf uvid: 30. srpnja 2024.
4. Godišnje izvješće o radu Ureda za 2022. godinu, dostupno na: <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/ured-za-sprjecavanje-pranja-novca/143> uvid: 30. srpnja 2024.
5. Ministarstvo unutarnjih poslova, dostupno na: <https://mup.gov.hr/print.aspx?id=282034>, uvid: 02. kolovoza 2024.
6. Money Laundering Offences, dostupno na: <https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/money-laundering-offences>; uvid: 17. svibnja 2024.
7. Nacionalna procjena rizika od pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj s akcijskim planom za smanjenje identificiranih rizika, dostupno na:

https://mfin.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/sprjec_pranja_novca/akcijski_plan/Nacionalna%20procjena%20rizika%20od%20pranja%20novca%20i%20financiranja%20terorizma.pdf, uvid 02. kolovoza 2024.

8. Što se sve može pronaći u carinskom skladištu? "Sve se može falsificirati", dostupno na: <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/carinici-iz-rijeka-i-dubrovnika-sprjecili-nezakonitu-prodaju-lazne-robe---798254.html>, uvid 02. kolovoza 2024.
9. The Growing Threat of Money Laundering, dostupno na: https://www.capgemini.com/wp-content/uploads/2017/07/The_Growing_Threat_of_Money_Laundering.pdf uvid: 12. lipnja 2024.
10. The FATF Recommendations, dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Fatf-recommendations.html> uvid: 9. kolovoza 2024.
11. The History Of Money Laundering, dostupno na: <https://kyc-chain.com/the-history-of-money-laundering/> uvid: 10. lipnja 2024.
12. Ured za sprečavanje pranja novca, dostupno na: <https://mfin.gov.hr/istaknute teme/ured-za-sprjecavanje-pranja-novca/143> uvid: 10. lipnja 2024.

Pravni propisi:

1. Direktiva (EU) 2015/849 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 2015. o sprečavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma, o izmjeni Uredbe (EU) br. 648/2012 Europskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Direktive 2005/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća i Direktive Komisije 2006/70/EZ
2. Direktiva (EU) 2018/843 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2018. o izmjeni Direktive (EU) 2015/849 o sprečavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma i o izmjeni direktiva 2009/138/EZ i 2013/36/EU
3. Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23i 36/24)
4. Konvencija o pranju, traganju, zamrzavanju, oduzimanju i konfiskaciji imovine, CETS, br. 198
5. Pravilnik o provedbi Zakona o sprječavanju pranja novca (NN 69/97, 106/97, 67/01, 114/01, 117/03, 142/03)
6. Pravilnik o izmjenama pravilnika o obavještanju Ureda za sprječavanje pranja novca o gotovinskoj transakciji u vrijednosti od 200.000,00 kuna i većoj (NN 11/2023)
7. Pravilnik o postupku procjene rizika od pranja novca i financiranja terorizma te načinu provođenja mjera pojednostavljene i pojačane dubinske analize (NN 106/2019)
8. Pravilnik o minimalnim tehničkim uvjetima za sredstva video-elektroničke identifikacije (NN 1/2019)
9. Odluka o mjerama pružatelja platnih usluga (NN 57/2018)
10. Odluka o postupku procjene rizika od pranja novca i financiranja terorizma te o načinu primjene pojednostavljenih i pojačanih mjera dubinske analize stranke (NN 57/2018)
11. Smjernice o čimbenicima rizika od pranja novca i financiranja terorizma, (EBA/GL/2021/02)
12. Smjernice o upravljanju rizicima prilikom pružanja pristupa financijskim uslugama, (EBA/GL/2023/04)
13. Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma (NN 108/17, 39/19 i 151/22)

POPIS ILUSTRACIJA

Tablica 1. Broj i struktura zaprimljenih obavijesti o sumnjivim transakcijama, sredstvima i osobama u 2022. po obveznicima 17

Grafikon 1. Broj zaprimljenih obavijesti o sumnjivim transakcijama, sredstvima i osobama, 2017.-2022. 16